

KVĚTEN 2020

OBSAH

- O čem se psalo v květnu 2020
- Jedna velikost nesedí všem: Díl 5.
- Výročí: Díl 11.
- K přečtení
- Ke zhlédnutí
- Aktuality

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

letošní květen se stal historicky prvním *Evropským měsícem diverzity*, který má být časem oslav a podpory různorodosti na pracovišti i ve společnosti. Ať již k vyšší rozmanitosti přispíváme svým věkem, genderovou identitou, etnicitou či náboženstvím, každá organizace může z aspektů, které nás odlišují od ostatních, jen získat. Mnoho institucí si už důležitost diverzity uvědomuje, a naší radostí je jim v zavádění potřebných opatření pomáhat. Pokud mezi ně vaše pracoviště ještě nepatří, doufáme, že vás květnové číslo, oslavující různost, inspiruje a přesvědčí o kladech nesourodých týmů.

Podnětné čtení vám za tým NKC – gender a věda přeje Kristýna Veitová

Když ženy nemluví: Ztracený hlas v mužských týmech

Jak nejlépe sestavit studentský tým v univerzitních programech s početní převahou mužů? Tuto otázku si položil výzkumný tým z Brigham Youngovy Univerzity a zjistil, že nejlepší je nedávat jednu ženu do výsostně mužského týmu. Ženy totiž, ačkoliv v průměru kompetentnější než muži, ztrácely v mužském kolektivu svůj hlas. „Vliv žen [v takových týmech] je systematicky snižován – méně mluví, a když mluví, není jim nasloucháno a jsou častěji přerušovány,“ říká spoluautorka výzkumu Jessica R. Preece. Chyba podle ní není v ženách, ale ve společnosti. „Budeme-li budovat svět, v němž budou ženské hlasy vyslyšeny a oceněny, budou ženy mluvit, aniž by k tomu musely být vyzvány,“ dodává. Více o výzkumu a tipech, které přispívají k férovějšímu prostředí, najdete [zde](#).

Afghánští snílci: Dívky sestrojily ventilátor z autodílů

Dívčí tým s názvem „Afghánští snílci,“ známý pro své stříbrné vítězství ve vůbec první mezinárodní robotické soutěži, obrátil na začátku pandemie svou pozornost na nemocné koronavirem a vyrobil dostupné ventilátory z automobilových součástek. Afghánistán, stále postižený roky války, má totiž k dispozici jen 400 ventilátorů pro populaci 38,9 milionu. Tamní úřady se tak obávaly, že by zhoršení situace mohlo již tak křehký systém zdravotní péče zcela zničit. Prototyp, který dívky ve věku od 14 do 17 let postavily pomocí motoru z použité Toyota Corolla a řetězové jednotky z motocyklu Honda, by tak mohl ulevit nemocným a zabránit katastrofě ve zdravotnickém sektoru. Vzhledem k tomu, že v Afghánistánu je méně než 30 % gramotných žen, teenagerky zároveň doufají, že jejich projekt inspiruje ostatní a změní vnímání žen ve strojírenském průmyslu. „To, že jsme schopny vyrábět ventilátory, ukazuje význam výuky dívek v mladém věku a úlohy žen jako aktivních občanů v naší společnosti,“ říká jedna z členek týmu, Elham Mansori.

Kateřina Cidlinská: Česká věda je androcentrická

„Pravidla, jimiž se řídí akademický svět, jsou nastavena androcentricky. Vycházejí z představy tradiční mužské pracovní dráhy,“ říká bývalá členka NKC, socioložka Kateřina Cidlinská. Ta se dlouhodobě věnuje tématu nerovně nastavených příležitostí, které podle ní ženy provázejí už od začátku akademické dráhy a přispívají k tomu, že opouštějí vědeckou kariéru ještě před jejím rozjezdem. Z výzkumu, který jsme v NKC provedli, přitom jasně vyplývá, že muži si často nespravedlnost systému neuvědomují. „Jedním dechem řeknou, že narození dětí

nemělo na jejich kariéru žádný vliv, protože to břemeno převzala manželka, a druhým dechem přiznají, že nechápu, proč a jak by měla pravidla reflektovat nastavení osobního života vědců a vědkyň,“ dodává Cidlinská v [rozhovoru](#) pro iForum. O tom, že to ženy v české vědě mají

těžší než muži, promluvila v květnu i kardioložka a nejcitovanější česká vědkyně Renata Cífková. Rozhovor s ní si můžete přečíst [zde](#).

Gender pay gap ve vědě a technice

Český statistický úřad zveřejnil [statistiku](#) o počtech a příjmech specialistů a specialistek ve vědě a technice a bohužel se nejednalo o pozitivní čísla. V období let 2012 – 2018 ženy v oblasti vědy a techniky vydělávaly v průměru o 17 % méně než jejich mužští kolegové. Stejně nepříznivá čísla ČSÚ odhalil i u samotných počtů vědkyň a techniček, které přinejlepším stagnují.

Tab. 3 Mzdy specialistů v oblasti vědy a techniky – základní ukazatele; 2012–2018

[zpět na seznam tabulek](#)

a) Kč

	průměrná hrubá měsíční mzda							medián mezd						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Specialisté v oblasti vědy a techniky celkem (CZ-ISCO 21)	39 394	39 817	40 300	41 412	43 207	45 674	48 568	34 628	35 007	35 153	36 352	38 023	40 377	42 960
podle pohlaví														
muži	41 179	41 757	42 179	43 242	44 982	47 623	50 516	36 442	36 982	37 247	38 340	40 051	42 569	45 105
ženy	33 473	33 746	34 337	36 014	37 794	39 767	42 869	29 864	30 269	30 481	31 966	32 862	34 726	37 631

JEDNA VELIKOST NESEDÍ VŠEM: DÍL 5.

V posledním díle rubriky **Jedna velikost nesedí všem, jež mj. upozorňuje na společenský zvyk shromažďování dat relevantních pro muže, nikoliv pro ženy, jsme se v rámci genderově slepé medicíny zabývali tématem zastoupení žen v lékařských výzkumech. Společně jsme odhalili, že 22% zastoupení žen v první fázi klinického testování má nedozírné následky na jejich zdraví. V tomto díle se proto zaměříme na další etapu léčebného procesu – na chvíli, kdy už ženy léky potřebují a vyhledají lékařskou pomoc. Ta je v jejich případě, bohužel, doprovázena fenoménem „gender pain gap“, neboli častým odbytím a špatným diagnostikovaním v důsledku nepochopení ženského těla a bolesti.**

O rozdílech v lékařském zacházení s ženami a muži víme dlouho. Již v roce 2001 studie Diane Hoffmann a Anity Tarzian odhalila, že ženské zdravotní problémy jsou lékař(kam)i vnímány mnohem méně vážně než ty mužské. V důsledku jsou ženám na bolest mnohem častěji

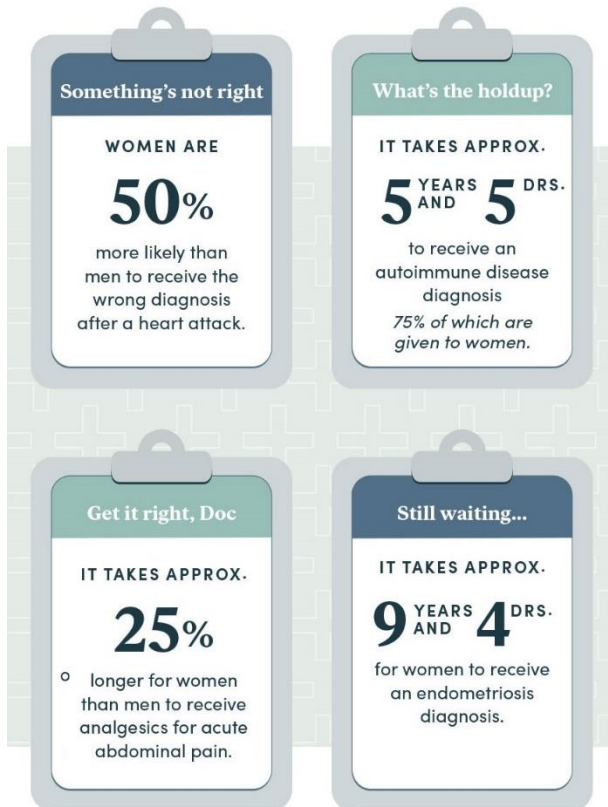

předepisována sedativa (celkově tlumící přípravky), zatímco mužům analgetika (bolest tlumící přípravky). Tento závěr potvrzuje i studie Karen L. Calderon, která navíc zjistila, že ženám jsou silné léky předepisovány po nižších dávkách než mužům. Důvodem je zdravotnická praxe, že analgetika by měla být podávána konzervativnějším

způsobem pacientům a pacientkám, kteří svou bolest dávají otevřeně najevo, a liberálnějším způsobem u těch, kdo bolest snáší více stoicky. Ženám tak můžou být potřebné léky odepřeny jen proto, že jsou své pocity zvyklé vyjadřovat více než muži.

To jistě dále hraje roli v tom, že určení diagnózy je u mnoha žen otázkou několika let – od prvních symptomů endometriózy po její diagnostiku uběhne v průměru devět let, během kterých ženy navštíví tři až pět lékařů či lékařek. Podobně tomu je i u autoimunitních onemocnění, kterými ze 75 % trpí právě ženy. Jejich odhalení trvá skoro pět let a v jejichž průběhu ženy vystřídají pět lékařů a lékařek. V tomto ohledu jsou ohroženy obzvláště ženy

tmavé pleti, jelikož těmito chorobami (zejména lupusem) trpí mnohem častěji. Špatná či zdlouhavá diagnostika se ale neomezuje jen na nemoci a zdravotní problémy, jimiž trpí převážně či výhradně ženy, jako srdeční choroby či menstruační bolesti. Julia Buckley napsala knihu o své dlouholeté cestě za stanovením Ehlers-Danlova syndromu, Jody Berger zase ve své knize vzpomíná na rozdílné diagnózy, kterých se jí dostalo od různých lékařů a lékařek, jež se svými problémy vyhledala. Obdobné příběhy si můžete přečíst v knize Gabrielle Jackson, Mayi Dusenbery a mnoha dalších.

Přesvědčit lékaře či lékařku o své bolesti je u žen zkrátka tak složité, že pro to dokonce existuje termín „mezera důvěry.“ Ten označuje tendenci lidem ve zdravotní péči nevěřit ženám, když popisují své příznaky. V důsledku toho se u žen vyvíjí tendence vlastním nedůvěřovat instinktům o svém zdraví či své symptomy zpochybňovat ze strachu, že budou před lékařem nebo lékařkou vypadat hloupě. Oprávněnost těchto obav potvrzuje skutečnost, že ženy čelí mnohem vyšší pravděpodobnosti, že na svou fyzickou bolest dostanou psychologickou diagnózu. Podceňování příznaků a bolesti žen přitom vede k opožděným diagnózám a léčbě za cenu podstatného zvýšení rizika komplikací a úmrtí. To mj. dokládá skutečnost, že u žen starších 50 let je méně pravděpodobné, že budou přijaty na jednotku intenzivní péče než muži ve stejném stavu. Negativně proslulé jsou také statistiky chybných diagnóz a zvýšených rizik u žen

mladších 55 let trpících srdečním záchvatem. V lékařství v této souvislosti existuje termín „Yentlův syndrom“, který popisuje, co se stane, když se u žen projevují příznaky lišící se od těch mužských – nesprávná diagnostika, špatné zacházení nebo přesvědčování, že bolest je pouze v jejich hlavě.

Lékařské skandály, které se poslední roky objevují v titulcích západního tisku, ukazují, jak malá pozornost je věnována kvalitě péče a výzkumu zdraví žen. Lékaři a lékařky musí být vedeni k překonání vlastních předpojatostí při diagnostice a léčbě, které v současné chvíli zásadně ovlivňují zdraví žen, a zejména žen tmavé pleti. Potřebujeme však také mnohem více znalostí o tom, které příznaky by se měly brát vážně a co by mohly znamenat, a jak si stěžovat na léčbu a odmítavé postoje lékařů a lékařek a zdravotnického personálu.

Zdroje:

<https://robbreport.com/muse/beauty-wellness/when-will-the-medical-world-take-women-seriously-2824332/>

<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2017/nov/20/healthcare-gender-bias-women-pain>

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/nov/26/gender-pain-gap-doctors-women-healthcare>

<https://www.upi.com/Archives/1989/03/11/Researcher-says-women-less-likely-to-get-painkillers/2047605595600/>

Florence Nightingale: Dáma s lucernou

12. května uplynulo 200 let od narození britské sociální reformátorky, statističky a zakladatelky moderního ošetrovatelství Florence Nightingale. Do popředí se dostala během Krymské války, kdy působila jako ředitelka nemocnice v istanbulské čtvrti Scutari, v níž zavedla tehdy novátorská opatření, jako vývoz žumpy či zákaz červavého jídla. Lékaři se Florence pošklebovali, její nekonvenční přístup však zachránil tisíce životů, jelikož během Krymské války čtyři z pěti mrtvých nezemřeli na frontě či na následky zranění, nýbrž na nemoci v důsledku nedostatečné hygieny. Již během prvních pěti měsíců jejího ředitelování tak úmrtnost ve Scutari klesla ze 43 % na dvě a společnost to ocenila; když se po válce vrátila domů, vítala ji Británie jako hrdinku a slavnou osobnost. Na počest „Dámy s lucernou,“ jak jí přezdívali pacienti pro její půlnoční kontroly, slavíme 12. května Mezinárodní den zdravotních sester a bratrů.

Anděla Kozáková-Jírová: První doktorka práv v ČSR

Jako jedna z nejvýraznějších žen první republiky se do historie zapsala právnička Anděla Kozáková-Jírová, od jejíhož narození 14. května uplynulo 123 let. Žena, která se stala první doktorkou práv v Československu a první notářkou v Evropě, zasvětila svůj život boji za práva žen, který byl tehdy víc než potřeba. Sama Kozáková totiž ve své profesní kariéře čelila diskriminaci častokrát. I přesto, že patřila k nejlepším v ročníku, nedařilo se jí, ani ostatním doktorkám práv se po promoci uplatnit. Vládly totiž obavy, že by ekonomicky aktivní ženy mohly připravit o pracovní místa muže, kteří byli tradičně považováni za živitele rodin. Kozákovou ale nezlomila žádná překážka, a když se konečně stala notářskou kandidátkou, strávila dalších devět let zápasem o možnost složit notářské zkoušky. Nezlomná bojovnice zemřela po čtyřiceti letech emigrace v zapomnění a o jejím působení v Kalifornii máme jen pramálo informací.

June Almeida: Objevitelka koronavirů

Dlouho před pandemií koronaviru se tým britských vědkyň a vědců snažil identifikovat neznámý vir B814, k jehož analýze mu ovšem chybělo potřebné technické vybavení. Obrátil se proto na uznávanou laboratorní techničku June Almeida, o níž se, ač neměla oficiální vzdělání, říkalo, že mikroskopy posouvá „k novým limitům.“ A byla to pravda. Při práci s B814 vymyslela revoluční způsob identifikace virů založený na přidání protilátek z vyléčených pacientů, které se kolem viru shlukly, a ten se tak stal pod mikroskopem viditelnějším. Almeida díky tomu mohla mnohem lépe zkoumat stavbu

viru, přičemž si uvědomila, že podobnou strukturu viděla už i u jiných onemocnění. V té chvíli jí došlo, že stojí před novou skupinou virů – kvůli tvaru, který připomínal sluneční korónu, je pojmenovala koronaviry. June Almeida tak v květnu 1964 stála za prvním zaznamenaným případem koronaviru u člověka. I přesto, že její objev změnil vědu, byl přínos skotské vědkyně až donedávna zcela zapomenut.

KE ZHLÉDNUTÍ

Alena Křížková: Virus poškodí víc ženy, muži by měli pomáhat

„Péče je fenomén, který odlišuje současnou krizi od těch předchozích. Péče se zviditelnila a zintenzivnila a dopadla především na ženy,“ vysvětlila v rozhovoru pro DV TV socioložka a vedoucí oddělení Gender & sociologie Sociologického ústavu AV ČR, Alena Křížková. Vedle péče připomíná také prekarizovaná odvětví pracovního trhu či nedostatečně placené profese, například ty ve zdravotnictví či sociálních službách, které jsou zpravidla častěji zastoupeny ženami. Pokud vláda podle Křížkové nezavede opatření pro zmírnění

nerovnoměrnosti sociálně-ekonomických dopadů, pocítí tyto dopady zejména ženy. Vzhledem k vyššímu zastoupení žen mezi rodiči samoživiteli může být současná situace pro některé domácnosti likvidační. „U samoživitelek se už před touto situací ohrožení chudobou pohybovalo okolo 30 %, může tedy docházet i ke ztrátě bydlení, což může mít fatální dopady na děti,“ upozorňuje Křížková.

AKTUALITY

Rovné odměňování žen a mužů v akademické sféře II.

Komunita pro změnu NKC – gender a věda si vás dovoluje pozvat na online workshop „Rovné odměňování v akademické sféře“, který proběhne 3. června pod vedením Dity Jahodové a Heleny Skálové. V pořadí již třetí workshop na téma férového finančního ohodnocení se zaměří na praktický nácvik práce s nástrojem Logib., který umožňuje analýzu odměňování žen a mužů na pracovišti. Samotná analýza dat nástrojem Logib bude

stěžejní částí programu, během kterého vás naše hostky provedou celým procesem rozboru dat, včetně základní interpretace výsledků. Více informací o workshopu a odkaz k přihlášení naleznete [zde](#).

Výroční zpráva NKC za rok 2019

NKC – gender a věda se po několika letech rozhodlo vrátit k sepsání vlastní výroční zprávy a informovat své příznivkyně a příznivce o aktivitách, který tým v roce 2019 podnikl. Ve výroční zprávě se tak můžete dozvědět o složení našeho momentálně dvanáctičlenného týmu a jednotlivých oblastech, které mají členky NKC na starost. Dále vám ve zprávě představujeme cíle

všech projektů, na nichž jsme v loňském roce pracovaly, včetně detailních informací o všech výstupech a podpoře, které výzkumným a vysokoškolským institucím poskytujeme, či doporučením a návrhům opatření, které předkládáme vládě, ministerstvům nebo na úrovni EU. Nechybí ani informace o našich workshopech, přednáškách či senátní konferencí na téma věda a rodičovství.

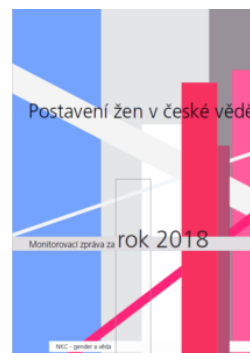
Ve věku 79 let zemřela spisovatelka a disidentka Zdena Tominová

Do dějin se Zdena Tominová zapsala jako jedna z prvních signatářek Charty 77 a později i jako její druhá mluvčí. Kvůli spojení s disentem čelila ze strany komunistického režimu neustálému tlaku a šikaně, pro které nakonec odešla do britského exilu. Spisovatelka, disidentka a především statečná žena zemřela 24. května 2020 ve věku 79 let. Více o jejím životě si můžete přečíst v [rozhovoru](#) „Mužské násilí je přítomné, i když nevyslovené,“ který v rámci projektu [Ženy v disentu](#) připravila vedoucí NKC, Marcela Linková.

NKC – gender a věda vydalo další Monitorovací zprávu o postavení žen ve vědě

Každoroční statistický přehled situace a vývoje v oblasti postavení žen a mužů v české vědě včetně mezinárodního srovnání ukazuje, že situace se pozitivním směrem – tedy k vyrovnanějšímu zastoupení žen a mužů – nemění. Naopak, v řadě oblastí lze konstatovat mírně negativní tendence, tedy pokles zastoupení žen a zvyšování převahy mužů. V Evropě patříme mezi nejhorší. Celou zprávu si můžete přečíst po kliknutí na následující [odkaz](#).

Víte o něčem zajímavém, o čem bychom podle vás měly v newsletteru informovat? Napište nám na nkc@soc.cas.cz

NEWSLETTER květen 2020

Měsíčník newsletter vydává Národní kontaktní centrum – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.
ISSN 1801–7339.

Newsletter vychází s podporou grantu Inter-excellence LTI17013 a podporou RVO 68378025_Rozvoj
výzkumné organizace_ SOÚ AV ČR

Adresa redakce: Jilská 1, Praha 1 110 00

Redakce: NKC – gender a věda

Korektury: Alena Orten

K odběru newsletteru se lze přihlásit na webových stránkách www.genderveda.cz

Sledovat nás můžete také na sociálních sítích:

